

Radikaalit ratkaisut

Inka
Mero

Tero
Ojanperä

7 rohkeaa tekoa Suomelle

Kirjoittajat

Inka Mero on tulevaisuuden tekijä, syväteknologiaan erikoistunut kasvuyrityssijoittaja ja äiti, joka on omassa arjessaan huolissaan nuorten tulevaisuudesta ja startup -urallaan nähnyt, miten unelmat joko toteutuvat tai murenevat.

Teknologiavisionääri **Tero Ojanperä** on kokenut Nokian kasvun ja romahduksen sisältä, rakentanut Suomen menestyneimmän tekoäly-yrityksen Siloa AI:n ja opettaa nykyisin TikTokissa tekoälyä selkokielellä nuorille.

Radikaalit ratkaisut

Inka
Mero

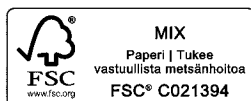
Tero
Ojanperä

7 rohkeaa tekoa
Suomelle

TAMMI

HELSINKI

1. painos

© Inka Mero, Tero Ojanperä ja Tammi 2026

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-952-04-8173-5

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@tammi.fi

Sisällys

Suden hetkestä kohti valoa – näin tappiokierre kääntyy	7
LUKU 1 Pois algoritmien varjosta – kuinka voitamme huomiosodan.....	17
LUKU 2 Nuoria miehiä katoaa enemmän kuin Suomen sodissa – poikien pudotuspeli päättyy nyt.....	57
LUKU 3 Talouskasvua tyhjästä – Suomesta aineettoman talouden supervalta.....	95
LUKU 4 Unohdetaan huoltosuhde – tekoäly mahdollistaa harmaan vallankumouksen.....	141
LUKU 5 Suomesta osaajien bioreaktori – kasvualusta maailman huippuosaajille	179
LUKU 6 Terve mieli on talouden kriittisin tuotannontekijä...	223
LUKU 7 Vapaus, vastuu ja turvallisuus – näin Suomi pärjää Venäjän ja lännen puristuksessa.....	259
LUKU 8 Radikaalin ratkaisun canvas – tapaus, joka ei suostunut ratkeamaan.....	307
Lähteet.....	327

Suden hetkestä kohti valoa – näin tappiokierre kääntyy

Kännykässäsi vilahtavat vuoroin roihuavat metsäpalot, pakolaisvirrat ja Itämeren synkkä varjolaivasto. Oma poikasi selaa TikTokia kolmatta yötä putkeen, vaikka pitäisi hakea opiskelupaikkaa. Et ehkä kehtaa sanoa ääneen, että pelottaa, koska poika ei osaa eikä halua lukea kunnolla. Töissä on kiire, kuten kaikilla nykyisin, loputtomalta tuntuva muutosprojektien ja kustannusleikkausten suma.

Kuulit eilen, että kummityttösi saa ahdistuskohtauksia, mutta apua ei ole löytynyt koulukuraattoria enempää. Ketään ei kiinnosta ja äiti on neuvoton. Laitoksessa oma muistisairas äitisi odottaa turhaan lounasta, sillä hoitaja ei ehdi, etkä ehdi sinäkään, sillä pelkää uutta lomautusta. Oma työ tuntuisi tärkeältä, mutta pian jokin tekoäly tai algoritmi tekee senkin nopeammin. Nukut huonosti. Elämä täyttyy kiireestä, kalenterista, eurojen laskemisesta.

Nämä eivät ole vain sinun ongelmiasi. Ne ovat koko Suomen ongelmia. Jokainen meistä tunnistaa yllä kuvatun, hitaasti, mutta varmasti kiihtyvän alamäen.

Tulevaisuus ei pelota meitä siksi, että se on tuntematon. Se pelottaa, koska se tuntuu valmiiksi sanellulta, väistämättömältä.

Entä jos kaikki nämä, poikasi putoaminen kelkasta, vanhan äidin yksinäisyys ja töittesi epävarmuus, eivät ole erillisiä ongelmia, vaan yksi ja sama, alaspäin johtava kierre?

Kierrettä pyörittävät toisiinsa kytkeytyvät hammasrattaat; kun yksi pyörii nopeammin, muut seuraavat perässä. Mutta jos yhden rattaista pysäyttää riittävän jämerästi, muutkin pysähtyvät.

Maria, 45, elää tuon kierteen keskellä. Hän herää aamuisin kuudelta hoivaamaan muistisairasta äitiään. Hän käy töissä kahdeksasta neljään, juoksee kasaan kolmen ihmisen töitä, koska firmassa ovat lomautukset käynnissä. Maria hakee äidin viikonloppuisin hoidosta kotiin, tekee ruoat, vie koiraa ja auttaa naapurin Pekan poikaa matematiikassa, koska Pekka on yksinhuoltaja ja tekee vuorotyötä. Iltaisin Maria pakenee kännykän uumeniin digisisältöön ja nukkuu arkisin viisi, joskus kuusi tuntia ajatellen, että tilanne on väliaikainen. Äiti muistaa hänet vielä hetkittäin. Samalla Marian 14-vuotias poika näkee äidin uupumuksen ja yrittää auttaa lähinnä olemalla pois tieltä. Monen teinin tavoin poika vetäytyy huoneeseensa, TikTok tuntuu turvallisemalta kuin puhuminen. Kolmen kuukauden päästä Maria on sairaslomalla uupumuksen ja alkavan masennuksen vuoksi. Puolen vuoden päästä poika jättää hakematta lukioon.

Ongelman ydin on kierre. Mikä pysäyttäisi Marian kierteen?

Jos Maria lomautetaan, on vaikea vaatia häntä perustamaan tekoälystartupia ja valloittamaan maailmaa. Toisaalta työkyvyttömänä hän putoaa kehityksen kelkasta yllättävän nopeasti.

Työikäiset ovat jo nyt kovan paineen alla, ja kasvava hoiva-
taakka ruokkii uupumusta. Kasvun puute pysäyttää henki-
sen kehityksen työpaikoilla. Taloushuolet murtavat mielen-
terveyden.

Murtunut mieli vie työkyvyn. Menetetty työkyky heiken-
tää taloutta entisestään. Heikko talous karsii lisää palveluja
ja kuormittaa terveydenhuollon. Karsiutuneet palvelut
kaatavat taakan takaisin Marian harteille. Ja poika putoaa,
koska kukaan ei ehdi nähdä häntä.

Kuulostaako liian synkältä? Hyvä.

Jatka lukemista, sillä tämä kirja näyttää, kuinka oman ja
Suomen kierteen voi pysäyttää.

Kierre näkyy päivittäin meille jokaiselle: aamun uutisissa,
kännyköitä tuijottavissa kanssamatkustajissa. Kolme tai kuusi
kuukautta kestävässä hoitojonoissa. Lomautuksina. Väsy-
neen opettajan tunteenpurkauksena Wilmassa. Nuorten
voimakkaana oireiluna.

Tiedämme myös, että kierteen voi katkaista. Vielä ei ole
liian myöhäistä. Maailma on täynnä pieniä valonpilkahduksia:
suomalaiset kasvuyritykset valloittavat maailmaa. On kun-
tia, joissa omaisten hoivataakkaa on kevennetty ja arjen tuki
toimii. On malleja, joissa nuori saa mielenterveysapua vii-
kossa, ei kuukausien päästä.

Jääkiekossa tappiokierre voi katketa yhdestä maalista.
Ennen maaliverkon heilahdusta ja tuomarin vihellystä ta-
pahtuu kuitenkin aina jotain muuta: välähdys korvien välis-
sä. Kirkas hetki, kun tehdään tietoinen päätös muuttaa
omaa peliä. Päätöstä kantaa rohkeus yrittää. Ja vasta sitten
seuraa liike.

Tarvitsemme suunnanmuutoksen.

Radikaalit ratkaisut on ensimmäinen kirja, joka näyttää, miten henkilökohtaiset ja yhteiskunnalliset ongelmat kietoutuvat yhteen. Ja miten rohkeus ajatella toisin voi muuttaa molemmat.

Tappiokierteen hahmottamisessa isojen rattaiden, meihin kaikkiin vaikuttavien ongelmien juurisyiden, tunnistaminen oli meille vaikea prosessi. Mitkä asiat vaikuttavat sinuun, meihin, jokaisen suomalaisen päivittäiseen elämään, ei ainoastaan nyt, vaan myös ja tulevaisuudessa?

Tulos oli meille molemmille pelottava. Jo nyt Suomi menettää kymmeniä miljardeja euroa vuodessa kierteen yhteisvaikutuksena. Vuonna 2035 hintalappu on jo liian iso, niin henkisesti kuin taloudellisesti. Teki mieli antaa periksi.

Sitten harmitus voitti. Tarvitsemme välähdyksen korvien väliin. Koko kansakunta.

Aina, kun joku ehdottaa uutta ratkaisua, on ensimmäinen kysymys: ”Paljonko se maksaa?”

Turvallisuus ja osallisuus maksavat. Nuorten syrjäytymisen estäminen maksaa. Mielenterveyden hoito maksaa. Byrokratian purkaminen on mahdoton urakka. Samoin kasvun investoinnit maksavat liikaa. Väestörakenteen korjaus ja koulutus maksavat. Digitaalisen sisällön valta ja arvo valuvat bitteinä maailmalle.

Silti kysymys hintalapusta on väärä. Oikea kysymys on: paljonko maksaa olla tekemättä mitään? Ja mitä voisimme saada tilalle, jos kierre käännetään?

Kun talous sakkaa ja koulutuksesta leikataan vuosikymmeniä, tuloksena merkittävä osa pojista putoaa koulutuksen ulkopuolelle ja menetämme heiltä jokaiselta

kymmenien vuosien työpanoksen. Tuijotetaan tilastoja, mutta kukaan ei kysy: entä jos tuhat nuorta perustaisi vuosittain uuden kasvuyrityksen?

Kun perheenäiti uupuu hoivataakasta tai masennus vie isän sairauslomalle vuodeksi, menetämme tuottavuutta – ideoita, myyntiä, tuotantoa – ja maksamme verotaseesta sairauspäivärahaa. Ja kun kaikkien hiljaa hyväksymä byrokratia ja hitaus nakertavat kahden viikon työpanoksen jokaiselta suomalaiselta vuosittain, menetämme kasvua kymmeniä ellei satoja miljoonia tunteja.

Kustannus ei ole ratkaisussa. Kustannus on tekemättä jättämisessä.

Ja kaikkein suurin kustannus on kierteen hiljaisessa hyväksymisessä.

Radikaalien ratkaisujen näkökulma kääntää asetelman. Kun kaivetaan esiin ja ratkaistaan ongelmien vellovasta suosta kierrettä lisäävät ongelmat ja juurisyyt riittävän jämerästi, suunta muuttuu. Voimme kääntää koulutusjärjestelmän ympäri ja olla maailman eniten osaajia tuottava yhteiskunta. Kun tytöt voivat hyvin tai kun pojat valmistuvat korkeakouluista, he tuottavat innovaatioita ja maksavat veroja viisikymmentä vuotta sen sijaan, että ovat tukien varassa. Kun lasten ja aikuisten mieli hoidetaan ajoissa, sairauslomat lyhenevät kuukaudesta viikkoon. Ja kun panostetaan teknologiaan ja järjestelmät puhuvat toisilleen, aika vapautuu kymmeniä miljoonia tunteja tuottavaan työhön. Harmaa vallankumous voi nostaa vanhusten ja omaisten osallisuuden uudelle tasolle. Muuttuvassa maailmassa pieni Suomi voi olla kriittinen ja korvaamaton pelintekijä idän ja lännen välisissä turvallisuusketjuissa.

Muutos ei ole koskaan helppoa. Radikaalin ratkaisun toteuttaminen tekee aina kipeää. Mutta se yhdistää meidät kohti parempaa suuntaa, ja mikä tärkeintä: se kääntää kierteen.

Lopputuloksena sinä ja perheesi voitte paremmin, Suomi kasvaa nopeammin, meille säästyy rahaa, verot voivat laskea ja velkaantuminen pysähtyä. Mutta se vaatii, että otamme uuden näkökulman – pidemmän tähtäimen, jossa ymmärrämme, että eri ongelmat kytkeytyvät toisiinsa ja että investointi yhteen käynnistää positiivisen verkostovaikutuksen kaikkiin.

Kuvittele Mariaa vuoden päästä. Suunta on muuttunut. Naapuruston mammaryhmä on järjestänyt vuorottelun Pekan pojan auttamisessa: kolme perhettä, yksi ilta viikossa. Paikallinen järjestö koordinoi ikäihmisten tukea, ja Marian äiti saa nyt lounaan päivittäin. Maria nukkuu seitsemän tuntia. Hän ehtii töihin ajoissa. Ja poika näkee äidin, joka jaksaa – ja uskaltaa taas puhua hänelle. He kävelevät yhdessä koiran kanssa, ja poika kertoo, mitä miettii. Hän hakee lukioon. Kierre on kääntynyt hyvän verkostovaikutukseksi.

Kuulostaa ehkä naiivilta, mutta se on täysin mahdollista.

Kaikki lähti liikkeelle yksinkertaisesta kysymyksestä, joka oli poltellut Inkaa ja jo pidempään. Olimme vuosien saatossa molemmat istuneet isänmaan rakkaudesta jos jonkinmoisissa työryhmissä ja valtioneuvoston erikoisjoukoissa. Riittämättömyyden tunne oli kasvanut jokaisen paneelin, jokaisen laatikkoon pölyttymään jääneen raportin ja digiavaruuteen hukkuneen esityksen myötä. Aiheet saattoivat vaihtua, mutta lopputulos ei muuttanut mitään.

Tuntui vaikealta hyväksyä, että Suomi, joka on noussut sodista ja rakentanut maailman parhaan koulutuksen, Nokian, Lordin, Woltin ja Hango-sinapin, on jotenkin jumissa. Velkaantuminen kasvaa. Nuoret voivat yhä huonommin. Ajatus vanhainkodista on nykyisin lähinnä pelottava. Mediassa puhutaan talouden jarrusta. Vain startupit ja kasvu-yritykset tuovat valonpilkahdusta pohjolan pimeyteen.

Keväällä 2024 kohtasimme sattumalta. Pöydässä oli jälleen viisitoista asiantuntijaa, aihe taisi liittyä tekoälyyn, terveydenhuoltoon tai molempiin. Kahdeksankymmentä sivua dataa, kaksi tuntia keskustelua. Lopputulema oli: ”Tarvitaan lisäselvitystä.” Samat kasvot, eri ongelma, sama lopputulos.

Inka kysyi ääneen: ”Miksi kukaan ei näe, että nämä ovat sama ongelma?” Syntyi hiljaisuus. Sitten puheensorina täytti taas huoneen.

Tero kuitenkin innostui. Päätimme yhdessä analysoida ongelmia eri tavalla – ei yksitellen, vaan kuten startupit, missionaan löytää riittävän iso ongelma ja ratkoa se niin isosti, että maailma muuttuu lopullisesti.

Keräsimme dataa ja raportteja, puhuimme satojen ihmisten kanssa, hyödynsimme tekoälyä nähdäksemme kuvioita, joita päättäjät eivät näe. Ja oivalsimme: Suomen ongelmat liimautuvat toisiinsa kuin pöly tarttuu likaan tahmaisella lattialla. Ikääntyminen kytkeytyy nuorten syrjäytymiseen. Syrjäytyminen kytkeytyy mielenterveyteen. Mielenterveys kytkeytyy tuottavuuteen. Tuottavuus kytkeytyy turvallisuuteen ja osaajiin. Ja kun luottamus rapautuu, algoritmit täyttävät tyhjiön.

Mutta juuri tässä piilee toivo. Jos ongelmat kytkeytyvät toisiinsa, yhden ratkaiseminen ruokkii muita. Kierre, joka

vie alas, voi kääntyä hyvän verkostovaikutukseksi, joka nostaa ylös.

Siksi kirjoitimme tämän kirjan.

Olemme nähneet molemmat, miten järjestelmät romahtavat ja nousevat. Tero eli Nokian romahduksen sisältä. Yritys, joka aikoinaan oli Suomi, myytiin. Hän rakensi sen jälkeen Suomen menestyneimmän tekoäly-yrityksen Silo AI:n ja opettaa nyt TikTokissa tekoälyä selkokielellä nuorille, koska tulevaisuus syntyy siellä, missä nuoret ovat, ei siellä, missä päättäjät haluaisivat heidän olevan.

Inka on kvantti-, tekoäly- ja bioteknologian startup-sijoittaja, Voima Ventures -rahaston vetäjä ja kahden pojan äiti. Hän näkee huolen nuorten tulevaisuudesta omassa arjessaan. Toisaalta teknologiakuplassa hän on nähnyt, miten kovimmat tiimit ja yritykset joko nousevat maailman huijulle tai kaatuvat. Ei siksi, että idea olisi huono, vaan siksi, että rohkeus tehdä riittävän kovalla kunnianhimolla puuttuu. Sama pätee yhteiskuntaan.

Yhdessä ymmärsimme, että tarvitaan uusi tapa ratkaista ongelmia. Siksi tämä kirja rakentuu viiden vaiheen kaavalle. Jokainen luku alkaa ongelmasta, joka koskettaa meitä, jokaista suomalaista, henkilökohtaisesti. Simuloimalla tulevaisuutta ja faktoja nostetaan tunne, joka liikuttaa meidät toimimaan. Syntyy tahto tehdä toisin. Ratkaisu, joka on sekä rohkea että realistinen. Ja lopuksi toiminta: mitä sinä voit tehdä seuraavaksi?

Kun luet tämän kirjan, ymmärrät, miksi kaikki on jumissa, ja toisaalta tiedät, miten asioita voi korjata. Saat mallin, jolla voit ratkaista ongelmia, olivatpa ne sitten Suomen tai omiasi.

Tämä kirja ei ole poliittinen ohjelma. Emme ole poliitikoja, olemme yrittäjiä. Uskomme, että asiat ratkeavat yksinkertaisesti tekemällä päätöksiä ja tekoja. Kirja ei kerro, ketä äänestää tai ketä syyttää. Se ei myöskään lupaa, että kaikki muuttuu huomenna. Kirja ainoastaan näyttää, miten kierre toimii ja miten sen voi kääntää hyvän verkostovaikutukseksi. Se antaa sinulle työkalun, jonka voit ottaa käyttöön heti.

Mikä sinun elämässäsi on rikki? Ja miksi luulet, ettei sitä voi korjata? Ehkä uskot, että kaikki on jo menetetty. Me uskomme toisin.

Voit lukea kirjan alusta loppuun tai hypätä suoraan lukuun, joka puhuttelee sinua eniten. Jokainen luku toimii itsenäisenä kokonaisuutena.

Kirja on tarkoitettu erityisesti sinulle, joka haluat tehdä jotain, omassa elämässäsi, työssäsi, yhteiskunnassa, mutta et ehkä tiedä, mistä aloittaa. Olit sitten opiskelija, joka miettii, mihin suuntaan lähteä, työelämässä jo pitkään pyörinyt tai eläkeiän kynnyksellä, kierre koskettaa sinua ja sen kääntäminen alkaa sinusta.

Kun riittävän moni lukee tämän kirjan ja toimii, Suomi muuttuu. Eläkeläiset eivät ole enää taakka vaan voimavara. He hoivaavat, opettavat ja tukevat nuoria. Kotona syttyvät valot pöydän ympärille ja kännykät menevät sivuun. Pojat palaavat kouluun, koska koulu muuttuu tekemisen paikaksi. Masennus ei johda enää vuoden sairauslomaan, koska apu on heti saatavilla. Yrittäjä ei käytä kahta viikkoa vuodessa lomakkeiden täyttämiseen, koska järjestelmät hoitavat sen automaattisesti. Parhaat osaajat palaavat Suomeen sankoin joukoin, koska täällä on järkevää ja hyvä olla. Maamme vetää puoleensa investointeja ennennäkemättömällä tavalla.

Turvallisuutemme ei enää riipu siitä, kuinka monta panssaria meillä on, vaan siitä, että olemme muulle maailmalle korvaamattomia. Eikä TikTok ei kerro tytöillemme, keitä heidän pitäisi olla, tai muokkaa poikiemme arvoja.

Kirjamme alkaakin juuri algoritmeista. Ne hallitsevat jo nyt elämäämme, kertovat erityisesti nuorille, mikä on hyvää ja mikä huonoa. Ne syöttävät meihin ja ympäristöömme pelkoa. Ne opettavat, ketä vihata ja keneen luottaa. Algoritmit eivät ole neutraaleja työkaluja. Ne on ohjelmoitu maksimoimaan katseluaika, ja nopein tapa tehdä se on nostattaa pelkoa ja vihaa. Radikaali ratkaisu löytyy ja kierre kääntyy, kun oivallamme, miten algoritmeja käytetään vallan väliin, ja myös sen, miten voimme itse hyödyntää niitä hyviin asioihin.

Emme odota, että olet kaikista kirjan ratkaisuksista samaa mieltä kanssamme. Mutta odotamme, että pysähdyt, keksit paremman ratkaisun, ryhdyt toimeen ja saat kierteen katkaistua.

Aloitetaan siis algoritmeista. Kun ymmärrät miten ne hallitsevat elämäämme, saat ensimmäisen työkalun kierteen katkaisuun.

Inka ja Tero

Pois algoritmien varjosta – kuinka voitamme huomiosodan

Luuletko olevasi vapaa? Me haluamme uskoa olevamme ohjaksissa ja että päätämme itse, mitä ajattelemme, minne kuljemme ja miten elämme. Silti arjessa jokin muu tekee yhä useammin valintoja puolestamme.

Puhelimen ruutu määrää, mitä näemme aamun ensimmäisinä hetkinä. Sovellus päättää, kenen viesti nousee esiin. Huomaamattamme algoritmit ovat alkaneet ohjata aikaamme, käsityksiämme ja jopa sitä, mikä tuntuu todelta.

Teknologia on käytössä kaikkialla, ja sen myötä algoritmit ovat ottaneet vallan, kontrollin ajastamme kotona ja töissä. Halusit tai et, sinun mielipiteitäsi muokataan nyt voimakkaammin kuin koskaan aiemmin. Juuri siksi somekuplat luovat maaperän epäluottamukselle ja ulkopuoliselle vaikuttamiselle. Meillä on kuitenkin ratkaisun avaimet käsissämme – algoritmeja voi yhtä hyvin käyttää hyvään, ei ainoastaan pahaan.

Kirja täynnä toivoa, sinulle ja Suomelle

Radikaalit ratkaisut esittää rohkean väitteen: yksikään ongelma ei ole liian suuri, jos uskallamme lähestyä sitä oikealla tavalla.

Selaat TikTokia etkä enää jaksa keskittyä kunnolla mihinkään. Tekoäly etenee, viekö se seuraavaksi työpaikkasi? Muistisairas äitisi makaa hoivakodissa yksin.

Nämä eivät ole yksittäisiä huolia tai tarinoita. Ne ovat saman rakenteellisen kriisin oireita, jotka näkyvät meidän jokaisen arjessa.

Radikaalit ratkaisut ei tyydy kuvaamaan sitä, mikä ei toimi – se haastaa koko nykytilan, houkuttelee tarkastelemaan ongelmia täysin uudella tavalla ja siirtymään valittamisesta tekoihin ja ratkaisemiseen.

Startup-sijoittaja Inka Mero ja teknologiavisionääri Tero Ojanperä ravistelevat ja tarjoavat vastalääkettä maamme ongelmiin – ja niiden monissa herättämiin avuttomuuden tunteisiin.

www.tammi.fi

17.3

ISBN 978-952-04-8173-5